

Bachelorgradsoppgave

Bruken av kulturlandskap i samfunnsfagundervisningen.

I hvilken grad blir det brukt og hvorfor bruke det?

The use of cultural landscape in education of social studies

How much is it used and why use it?

Forfatter: Sondre Bjørnstad

GLU360 Bacheloroppgave

Bachelorgradsoppgave i
grunnskolelærerutdanning for 5.-10.trinn

Lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2014

HINT

Høgskolen i Nord-Trøndelag – Kvalitetssystem

SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-, BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER

Forfatter(e): Sondre Bjørnstad

Norsk tittel: Bruken av kulturlandskap i samfunnsfagundervisningen.

Engelsk tittel: The use of cultural landscape in education of social studies

Studieprogram: Grunnskolelærerutdanning 5-10

Emnekode og navn: GLU 350 Bacheloroppgave

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: 28.Mai 2014

Dato: 26/5-2014

Sondre Bjørnstad

underskrift

underskrift

underskrift

underskrift

Innhold

1. Sammendrag	3
2. Innledning	3
3. Teori	4
3.1 Hva er kulturlandskap?	4
3.2 Kulturminner	5
3.4 Kulturlandskap og identitet	6
3.3 Læringsteorier	7
3.4 Hva sier læreplan?	8
3.5 Kort om uteskole	9
4. Metode	10
4.1 Utvalg	10
4.2 Semistrukturert intervju og kvalitativt spørreskjema	10
4.3 Kvantitative data	11
4.4 Ethiske betraktninger	11
4.5 Analyse	11
5. Noen funn	12
6. Drøfting	14
6.1 I hvilken grad blir kulturlandskapet brukt i skolen i dag?	14
6.2. Hvorfor brukes det i liten grad?	15
Liten interesse for kulturlandskap	15
Tidspress og lærebøkene styrer undervisningen	16
6.3 Hvorfor bruke kulturlandskapet	17
Gunstig for svake elever	17
Koble teori og fagstoff sammen	18
Kulturlandskapet som «lærebok»	20
7. Konklusjon	22
Litteraturliste	24
Vedlegg 1- Intervju mal	25
Vedlegg 2 - Spørreskjema som ble sendt ut på e-post	26
Vedlegg 3- Bilde av seterruiner	27
.....	27

1. Sammendrag

Jeg hadde en hypotese eller en mistanke om at kulturlandskapet brukes lite i undervisningen. Derfor vil jeg med denne oppgaven prøve å belyse at det kan være en god måte å nå ut til elevene med dette temaet i undervisningen.

Problemstilling: I hvilken grad blir kulturlandskapet brukt og hvorfor bruke det?

Metode: Kvalitativ intervju av en lærer som underviser på mellomtrinnet, samt svar jeg fikk fra en kvalitativ spørreundersøkelse. Dette blir sett opp imot kvantitative data som er hentet fra www.miljolare.no. Dermed blir det en blanding mellom kvalitative og kvantitative data.

Noen funn:

- Kulturlandskapet brukes generelt lite i undervisningen på grunn av stram tidsplan i løpet av skoleåret, spesielt på ungdomstrinnet.
- Opp til hver enkelt lærer sin interesse.
- Gunstig for svake elever, fordi det er lettere å se sammenhengen mellom teori og praksis.

2. Innledning

Grunnen til at jeg valgte å skrive om bruken av kulturlandskap i undervisningen, er at jeg mener at det er en viktig brikke for å ta vare på ulike kulturlandskapstyper som stadig forandrer seg eller forsvinner. Jeg har også en mistanke om at kulturlandskapet blir lite brukt i undervisningen, og vil derfor se nærmere på dette i denne oppgaven.

Forskning har vist at elevene sjelden blir utfordret til å gå i dybden i fagstoffet og at læreboken blir mye brukt i undervisningen (Janet, Wenche, & Peter, 2012). Dermed blir det mye overflatelæring der mange av elevene glemmer hva de har lært etter en kort stund. Det å bruke kulturlandskapet i samfunnsfagundervisningen tror jeg vil være med på å skape dybdelæring der elevene skjønner og ser konsekvensene av hvordan dagens samfunn påvirker og former landskapet vårt.

Som dere vil legge merke til er jeg opptatt av å ta elevene med ut av klasserommet for å oppleve og bruke sansene for å skape nye knagger som de kan henge kunnskap på. På denne måten blir elevene mer aktive og får variasjon i skolehverdagen sin. Dette støtter jeg opp med teori fra aktivitetspedagogikken til John Dewey og konstruktivismen til Piaget. Derfor legger jeg fokus på å tilstrebe å bruke kulturlandskapet som er i nærheten av skolen i undervisningen, noe som også kan være identitetsskapende. I motsetning til den abstrakte

tilnærmingen av kunnskap som ofte blir brukt i klasseromsundervisning, dette er noe som for øvrig er mye av i norsk skole ifølge Nordlandsforskning (Janet, Wenche, & Peter, 2012).

Jeg tenker også at denne bacheloroppgaven kan være til inspirasjon til andre lærere som ønsker å bruke kulturlandskapet mer aktivt i undervisningen sin, ute i nærområdet til skolen.

3. Teori

3.1 Hva er kulturlandskap?

Det finnes mange definisjoner på hva kulturlandskap er. Michael Jones, som kan regnes som en guru innenfor kulturlandskapsfeltet i Norge har definert begrepet godt. Fjellheim skriver at Jones deler inn begrepet i tre hoveddeler (Jones, 1991, referert i Fjellheim, 1995):

1. Det menneskeomformede eller menneskepåvirkede landskapet.

Dette er den «enkle» definisjonen av kulturlandskap, som ofte lærebøkene sikter til. Det er uberørt naturlandskap som har blitt påvirket av mennesket slik at vi kan utnytte ressursene som er der. Ut i fra dette kan man nærmest regne alt som kulturlandskap, så lenge det har vært menneskelig aktivitet i området over tid.

2. Kulturlandskap med verdifulle trekk eller elementer som er truet i det menneskeskapte landskapet.

Under denne posten kommer landskap som er i ferd med å forsvinne. For eksempel det gamle jordbrukslandskapet som er i ferd med å vokse igjen i mange bygder på grunn av nye driftsmåter. Som man kan se på bilde i vedlegg 3 kan man også se at seterene fra seterdriften er under forfall, fordi dyrene i større grad beiter på innmark. Utbygging av boliger truer også slike landskap. Ser man på bilder av Rindal sentrum kan man tydelig se at vanlige bolighus har blitt bygd opp rundt de gårdene som var i drift på 1900-tallet.

3. Elementer i landskapet som har betydning for en gruppe mennesker i en bestemt kulturell eller sosio-økonomisk sammenheng.

Ingen tolker ting likt, vi er alle subjekter med egne meninger om hva som er vakkert og hva vi setter pris på. Tar man med femten elever på en seterstøl så vil de mest sannsynlig gå derifra med femten forskjellige sanseinntrykk (Fjellheim, 1995). Alle typene av kulturlandskap har med sine særegne verdier for folket som bor og bruker landskapet. Tettsteder og byer som er under utvikling i dag er også kulturlandskap, men blir ofte glemt. Dette var en gang et naturlandskap, men det har blitt formet og utnyttet slik at vi mennesker kan bo og dra nytte av naturlandskapet.

Det som er viktig å forstå med kulturlandskap er at det ikke bare er det typiske jordbrukslandskapet som ble drevet for 100 år siden vi må tenke på. Vi har veldig mange typer kulturlandskap i Norge; Fangstlandskap, jordbrukslandskap, skogbrukslandskap, kystlandskap, reindriftslandskap, bergverkslandskap og bylandskap er noen eksempler (Jones, 1985). Det er masse å jobbe med i skolesammenheng hvis man bruker kulturlandskapet aktivt i undervisningen sin. Det er samfunnsmessige endringer som er med på å endre og eventuelt skape kulturlandskapet vårt.

Hvis man skal studere kulturlandskapet i kommunen vil det være hensiktsmessig å ta for seg en spesiell type kulturlandskap. For eksempel, ha fokus på jordbrukslandskapet som er veldig typisk for bygdene i Norge. Hvorfor står den bygningen der den står? Hvilken funksjon hadde den? Hvordan blir den brukt i dag? Kulturlandskapet gir et godt bilde om hvordan samfunnet var før og hvordan det er nå. Før var det mange flere små gårder med husmannsplasser i motsetning til i dag der gårdene må effektivisere driften, og da blir sammenslåing av gårdsbruk nødvendig for å spare kostnader. Samtidig blir de flate åkrene brukt mest, og de som ligger i skråningene blir brukt i en mindre grad. På denne måten forsvinner «bevisene» på hvordan gården ble drevet før. Det ligger mye skolerelatert i kulturlandskapet vårt, det gjelder bare å bruke det. Dette kommer jeg tilbake til under drøftingsdelen av oppgaven.

3.2 Kulturminner

Det ligger mye geografi, historie og samfunnskunnskap i kulturlandskapet vårt. Det er med på å gjenspeile samfunnet vårt og vår måte å leve på. Kulturlandskapet kan dermed betraktes som en historiebok (Direktoratet for naturforvaltning, 2006). En historiebok som ikke er statisk, men i kontinuerlig forandring og som bør bli tatt i bruk og tatt vare på. I denne historieboken kan vi finne mange kulturminner. Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til (Miljøverndepartementet, 2009). Dette kan være alt fra bygninger fra nær og fjern fortid eller fangstgroper som ble brukt av veidefolket, som er mer eller mindre statiske kulturminner, til en vikingøks som er funnet og blitt avlevert til et museum. Kulturminner har derfor en sterk tilknytning til kulturlandskapet. På nettsiden, www.kulturminnesok.no kan man finne ulike kulturminner som er fredet av sametinget og riksantikvaren. Så om klassen skal jobbe med kompetansemålet: *forklare sammenhengar mellom naturressursar, næringar, busetnad og levevis, Geografi etter 7.trinn* (Utdanningsdirektoratet, 2013), kan det være greit å gå inn på denne nettsiden for å se om det er noen aktuelle kulturminner i nærheten av skolen.

3.4 Kulturlandskap og identitet

Identitet er det som gjør oss til den vi er. Gjennom normer, regler og roller i samfunnet skaper vi vår egen identitet eller personlighet. Denne personligheten kommer ofte fra et sted, og kulturen til det stedet har gjerne bidratt til å skape denne personligheten. Det å kjenne sin egen identitet og vite at man har tilhørighet til et sted er viktig. Historiebevissthet er en stor byggekloss av identitetsbyggingen vår. Dette skriver også Ola Svein Stugu: *Ein sentral tese i teorien om historiemedvit er at historia er ein grunndimensjon i sjølvforståinga til alle menneske* (Stugu, 2010, s. 18). Det å vite om historien til plassen vi kommer fra og forstå hvordan våre forfedre levde og formet landskapet slik at det ga mest mulig tilbake, vil gi forskjellige inntrykk avhengig av bakgrunnen til individene. Alle individer er subjekter som tolker ting ulikt, men vi identifiserer oss gjerne med en gruppe/kultur som har en historie som vi kan kjenne oss selv igjen i, også kjent som kollektividentitet (Stugu, 2010).

I den generelle delen av læreplanen nevnes også viktigheten med identitet hos det meningssøkende mennesket. Så hver enkelt lærer har ansvar for å være med å bygge/utvikle identiteten til elevene.

Utviklinga av identiteten åt kvar einskild skjer ved at ein lever seg inn i nedarva veremåtar, normer og uttrykksformer. Opplæringa skal derfor ta vare på og utdjupe den kjennskapen elevane har til nasjonale og lokale tradisjonar - den heimlege historia og dei særdrag som er vårt bidrag til den kulturelle variasjonen i verda (Utdanningsdirektoratet, 2013).

Når man sammenligner er man med på å skape identitet. Her bør man trå forsiktig slik at en ikke skaper en identitet som er så sterk at elevene sammenligner kulturer eller mennesker ut i fra et etnosentrisk syn. Elevene må lære seg å sammenligne ut i fra et kulturel relativistisk ståsted, der alle kulturer er like mye verdt. Et kompetansemål i geografi etter 7.trinn er: «forklare sammenhengar mellom naturressursar, næringar, busetnad og levevis» (Utdanningsdirektoratet, 2013). Her kan elevene se tilbake på hvordan tidligere slektninger i bygda eller byen i mye større grad var avhengige av naturressursene som befant seg i nærheten av der de bodde og hvordan disse ble brukt. Så kan man igjen se på hvordan de formet landskapet som i dag er med på å forsvinne. Mange elever som kommer fra gårder bor fremdeles på gårdene som både tippoldeforeldre, oldeforeldre og besteforeldre har bodd på. Gjennom arbeid med dette kompetansemålet vil de kanskje få større forståelse på hvorfor gården ligger akkurat der den ligger. Ved hjelp av kulturlandskapet kan elevene få bevis på hvordan forfedrene deres påvirket landskapet ved hardt arbeid for at de skulle få noe igjen av landet. Ettersom de var mer avhengig av ressursene som var i nærmiljøet var de flinke til å gi

navn på spesielle steder. Disse stedsnavnene går i glemmeboken ettersom dagens samfunn ikke er like avhengig av dem. Dette gjorde at våre besteforeldre hadde en større stedsidentitet enn det ungdommer flest har i dag. På denne måten får de sett at bare for få generasjoner siden var livet i Norge helt annerledes enn det samfunnet vi har i dag, der vi er avhengig av ressurser som fraktes store avstander før de kommer til hjemmene våre.

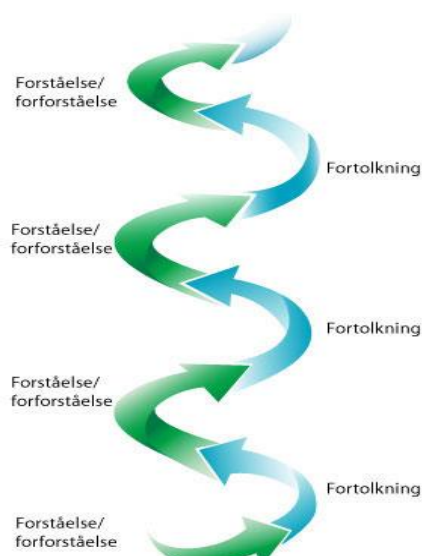
Det å gjøre elevene mer bevisste over historien til stedet de kommer fra er med på å bygge opp identiteten til dem. Samtidig at det er en viktig brikke i å gjøre dem mer samfunnsbevisste mennesker som bryr seg mer om hva som skjer med stedet de bor på. Det er ansett typisk norsk å være på tur i skog og mark. Dette er noe av den norske identiteten vil mange påstå. På grunn av dette kan undervisning om kulturlandskapet vi finner i fjellheimen være med på å opprettholde den norske identiteten.

3.3 Læringsteorier

Man kan si at John Dewey er aktivitetspedagogikkens far. Læring gjennom aktivitet og erfaringer blir satt i sentrum. I hans teori skal læreren skal fungere som veileder og tilrettelegger slik at elevene selv kan utforske og finne ut ting selv. Ut i fra dette kommer det berømte utsagnet «learning by doing». Elever lærer på utvikler seg kontinuerlig etter hvert som det dukker opp problemer de må finne løsninger basert på erfaringer de selv har gjort. Det å bearbeide og reflektere over det vi har gjort er viktig for at vi skal lære av det vi har erfart (Imsen, 2010).

Læreplanen LK06 legger godt til rette for at elevene skal få utforske selv. I kompetansemålene finner vi ofte ord som undersøke, sammenligne, drøfte, diskutere og gjøre greie for. Piaget kritiserte skolens verbale formidling av abstrakt kunnskap. Han mente heller at elevene måtte få kunnskapen av å oppdage og finne kunnskap på egen hånd (Jordet, 2010). Tar man med elevene ut bruker de sansene i større grad som skaper en sterkere opplevelse og kanskje øker læringseffekt i form av at elevene skaper «knagger» som de kan henge kunnskapen sin på. Noen elever klarer å gjengi abstrakt kunnskap, men sliter med å plassere den på en «knagg». Dette er figurativ kunnskap. Elevene klarer å gjengi, men klarer ikke å bruke kunnskapen til senere bruk. I likhet med Dewey mente Piaget at læreren skulle ha en veiledende rolle for elevene, slik at de i større grad blir ansvarlig for egen læring. På denne måten bygger elevene et stilas som de igjen kan bygge ny og konkret kunnskap på, nemlig konstruktivisme. Dette er også kjent som assimilasjon. Vi bruker kunnskap vi allerede har tilegnet oss for å tolke ny kunnskap. Akkomodasjon er når den kunnskapen vi har tilegnet oss blir feil i forhold til det nye vi erfarer. Da må vi endre på fundamentet til å få det til å passe

med den nye kunnskapen. Dette blir da operasjonell kunnskap som eleven kan nyttiggjøre seg senere (Lyngsnes & Rismark, 2010).

Figur 1: Den hermeneutiske spiralen viser at vi har en forståelse over noe, som vi igjen fortolker med den nye kunnskapen vi får.

(figur: Mette Friis-Mikkelsen.

www.forskning.no)

Den hermeneutiske spiral (*Figur 1*)

visualiserer dette med assimilasjon. For eksempel finner en elev ut at de eldste gårdene i Rindal befinner seg i sørvendte lier ettersom dette var de beste plassene for å drive gård på før i tiden. Dette gir mening for eleven fordi han vet fra før at snøen smelter tidligere i sørvendte skåringer i tillegg at de trengte tilgang på rennende vann fordi det ikke var innlagt vann i husene før. Ut ifra dette er det viktig at vi legger lista på elevene sitt nivå slik at de kan bygge opp kunnskapen sin gradvis.

3.4 Hva sier læreplan?

Samfunnsfaget er delt inn i fire hovedområder, utforskeren, historie, geografi og samfunnskunnskap. Disse utgjør til sammen en helhet som skal gjøre elevene i stand til å være et samfunnsaktivt menneske som skal kunne diskutere, resonere og løse problemer i samfunnet. Dette skal også fremme lysten til å tilegne seg mer kunnskap om samfunnet og kulturene som befinner seg i samfunnet. Noe som er med på å gjøre elevene til mer samfunnsbevisste mennesker, slik at de kan takle livets utfordringer i større grad. Utforskeren er et tiltak som kan kombineres med et eller flere kompetansemål i de andre hovedområdene til samfunnsfag. Elevene bygger opp sin forståelse av samfunnet via utforskning, undring og diskusjon med medelever (Utdanningsdirektoratet, 2013).

I læreplanen i samfunnsfag er det ikke så mange kompetansemål som viser direkte til bruken av nærområdet til skolen. Det finnes derimot mange kompetansemål som kan flettes inn i hverandre ettersom hovedområdene henger så tett sammen for å så koble dem opp imot kulturlandskapet. Kompetansemålene under var de jeg fant som er direkte linket til bruken av samfunnet som er nærme skolen og elevene.

- Finne informasjon om og presentere eigen familie for ein til to menneskealdrar sidan og fortelje om korleis levevis, levekår og kjønnsroller har endra seg (historie etter 4.trinn)
 - Beskrive landskapsformer og bruke geografiske nemningar i utforsking av landskapet nær skole og heim (geografi etter 4.trinn)
 - Registrere og tolke spor etter istida på heimstaden og forklare kva istida hadde å seie for danning av landskap og heile landet (Geografi etter 7.trinn)
 - Utforske, beskrive og forklare natur- og kulturlandskapet i lokalsamfunnet (Geografi etter 10.trinn)
 - Undersøkje og diskutere bruk og misbruk av ressursar, konsekvensar det kan få for miljøet og samfunnet, og konflikhtar det kan skape lokalt og globalt (Geografi etter 10.trinn)
- (Utdanningsdirektoratet, 2013)

Alle disse kompetansemålene kan bli satt opp imot kulturlandskap, men bør kombineres med andre kompetansemål for få mer mening rundt undervisningsopplegget. På denne måten blir kulturlandskapet mer interessant ettersom det kan knyttes opp mot samfunnsfaglige og historiske hendelser.

I formålet med faget blir også begrepet bærekraftig utvikling tatt opp, og at det er nødvendig for elevene å forstå forholdet mellom naturen og de menneskeskapte omgivelsene. Det er viktig å øke kunnskapen til elever om sammenhenger mellom produksjon og ressursbruk og forstå konsekvensene dette har for natur, klima og bærekraftig utvikling (Utdanningsdirektoratet, 2013). Alt dette har koblinger til kulturlandskapet vi påvirker i form av bygging av nye idrettsanlegg til nedlegging av små gårdsbruk, så det er viktig for både lærere og elever å se de lange linjene som knytter samfunnet vårt sammen.

3.5 Kort om uteskole

Arve Nikolaisen Jordet har utarbeidet en definisjon om hva uteskole er:

Uteskole er en måte å arbeide med skolens innhold på hvor elever og lærere bruker nærmiljø og lokalsamfunn som ressurs i opplæringen – for å supplere og utfylle klasseromsundervisningen. Uteskole innebærer regelmessig og målrettet aktivitet utenfor klasserommet (Jordet, 2010, s. 34).

Det å bruke kulturlandskap og lokalsamfunn til å utfylle undervisningen som foregår i klasserommet kan være nyttig for mange elever. Det blir lettere for elever å koble teorien de lærer opp imot verden de lever i. De bygger en bro mellom deres liv og hva de skal lære (Fiborg, 2012). Ellers er det en god måte å variere undervisningen på og bryte opp hverdagen til elevene. Det å bevege seg utenfor klasserommet kan ofte by på noe nytt og spennende. For

eksempel, dra å besøke en bedrift eller oppsøke et kulturminne å bruke dette for å skape diskusjon, undring og ikke minst en erfaring.

4. Metode

Siden problemstillingen min er *bruken av kulturlandskap i samfunnsfagundervisningen*, ville jeg ha synspunkter fra lærere. Først prøvde jeg å sende ut et kvalitativt spørreskjema via e-post til ti lærere, men fikk bare svar fra to. Dette var med på å bekrefte min forhåndsoppfatning om at interessen for kulturlandskapet er forholdsvis liten. Imidlertid var de to svarene jeg fikk veldig nyttige, så jeg valgte å ta dem med i det kvalitative datamateriale mitt, ettersom den ene representerte ungdomsskolen sin side direkte. En grunn til at de andre ikke svarer kan være at de føler at det blir en test av kunnskap og at det er vanskelig å reflektere rundt egen undervisningspraksis (Postholm & Jacobsen, 2011).

4.1 Utvalg

Utvalget besto av en lærer som jobbet på mellomtrinnet og brukte kulturlandskap mye i undervisningen sin. Hovedutdanningen til henne var musikkpedagog, men hun hadde også tilleggsutdanning i skoleutvikling, sosial pedagogikk og «naturen som naturfaglærer». Valget falt på denne personen fordi hun hadde godt innblikk i hvordan lærere jobbet med kulturlandskap både på mellomtrinnet og på ungdomsskolen. Læreren var av den eldre generasjonen, og er et naturmenneske som trives i skog og mark. Hun viste også stor interesse for bacheloroppgaven, noe som gjorde det enkelt å intervju henne. I oppgaven refererer jeg til henne som *informant nr.1*.

Kort om den andre læreren som svarte på spørreundersøkelsen er at hun er relativt ung og jobber som ungdomsskolelærer i et bymiljø. Denne læreren underviste kun i samfunnsfag dette året, og var veldig godt reflektert rundt fagområdet sitt. I oppgaven refererer jeg til henne som *informant nr.2*.

4.2 Semistrukturert intervju og kvalitativt spørreskjema

Det semistrukturerte intervjuet foregikk ansikt til ansikt slik at jeg kunne stille oppfølgingsspørsmål underveis, pluss at vi kunne diskutere emnet samtidig. Fordelen med å foreta et individuelt intervju er at intervjuobjektet slipper å ta hensyn til hva andre syns om hennes meninger, som kan bli et forstyrrende element hvis man velger å ha et gruppeintervju. (Postholm & Jacobsen, 2011).

Under intervjuet brukte jeg lydopptak til å ta opp intervjuet slik at jeg var sikker på at ingen gullkorn ble glemt. Det var viktig å fokusere på det jeg faktisk var ute etter å finne ut, ettersom det er lett at man tar et par digresjoner underveis i intervjuet. Derfor laget jeg meg punkter jeg ønsket å komme innom i løpet av intervjuet. Det er viktig å være åpen for nye innspill i slike intervju, ettersom semistrukturerte intervju ofte er mere induktive enn strukturerte intervju.

Det kvalitative spørreskjemaet er veldig likt et intervju ettersom jeg får svar i form av tekst. I e-posten som ble sendt ut skrev jeg kort om hensikten til bacheloren min og informasjon om at de kom til å bli anonyme. Jeg tenkte at jeg ville nå ut til flere lærere ved bruk av e-post, men der tok jeg feil. Så dette er noe man bør tenke på neste gang man eventuelt skal gjøre noe forskningsrelatert.

4.3 Kvantitative data

For å danne meg et bedre overblikk i hvilken grad og hvordan kulturlandskapet blir brukt i dag, tok jeg i bruk nettsiden www.miljolare.no for å få et mer konkret svar. Der ser jeg på antall registreringer av undervisningsopplegg lærere har lastet opp på nettsiden. Disse dataene blir også brukt for å supplere tanker og meninger som intervjuobjektet mitt har og samtidig støtte meg til forskningen Nordlandsforskning, som har foretatt seg en studie om lærerens undervisningspraksis og tenkning under kunnskapsløftet.

4.4 Etiske betraktninger

På grunn av etiske grunner valgte jeg å ikke purre på de som ikke svarte på spørreskjemaet jeg sendte ut på e-post. Den personen jeg valgte å intervju svarte også på spørreundersøkelsen, men poengterte at jeg bare måtte ta kontakt hvis det var mere jeg lurte på. Dette var grunnen til at jeg valgte å gjennomføre et intervju med denne læreren, som er helt anonym. Det at jeg valgte å intervju bare en lærer anså jeg som en svakhet i oppgaven min. For å kompensere dette tok jeg inn kvantitative data fra www.miljolare.no, samt jeg valgte å bruke svarene fra spørreundersøkelsen som jeg fikk fra *informant nr.2*. På grunn av dette blir metoden min en blanding mellom kvalitativ og kvantitative datamaterialer.

4.5 Analyse

For å få oversikt over datamaterialet fra intervjuet måtte jeg transkribere det. Deretter brukte jeg deskriptiv analyse, altså jeg delte inn svarene jeg fikk i to temaer: I hvilken grad brukes det og hvorfor bruke det? Innenfor disse delte jeg det inn i fordeler og ulemper av å bruke kulturlandskapet, slik at jeg tydelig kunne se hvorfor det blir brukt og ikke.

5. Noen funn

Hovedfunnet mitt er at kulturlandskapet blir lite brukt i undervisningen. Hva kan så være grunnene til dette? Det jeg kom fram til igjennom intervjuet var at interessen for kulturlandskapet er i ferd med å falle bort, men at denne interessen enda finnes hos den eldre generasjonen av lærere, og blir brukt av disse.

For det første er det mangel på interesse, når de ikke har kunnskaper om landskapet vårt faller også interessen bort. For det andre er lærere er også mer mobile i dag enn før, vi har i større grad lærere som pendler fra sted til annet. Dermed vet de mindre om kulturlandskapet, kulturminnene og lokalhistorien til skolen i motsetning til en lærer som har vokst opp i samme kommune som skolen ligger i.

Sitat fra informant nr.1

Et annet funn jeg har gjort er at lærere på ungdomsskolen har liten tid til å ta med elevene ut av klasserommet for ha undervisning om for eksempel kulturlandskap. Tidspress fra læreplan og gjennomføring av prøver er tidstyver som krever at lærere fokuserer på kvantitet i stedet for kvalitet.

Vi bruker det i for liten grad! Ikke flink nok til å bevege oss utenfor skolens område. Delvis pga. tidspress, mye som skal rekkles, delvis pga. at det å ta elevene ut av klasserommet, blir sett på som aktivitet som ikke har noe med læring å gjøre. Læring skjer best i klasserommet-kultur. Ikke bra! MEN jeg tillegger tidspresset pga. læreplan stort ansvar, OG ikke minst vår tilpasning til testsituasjoner. Alt skal testes og kunne dokumenters, og da blir en tur utenfor skolen vanskelig å prioritere. Kulturen er blitt slik at testen er viktigere enn læringen!

Hvorfor har det blitt sånn at det å dra ut av skolen og oppleve, blir sett på som noe annet enn læring ?!?! DET må vi løfte opp og diskutere. Vi vet vel svaret. Nyliberalismen drar oss med! Teach to test! For det skal sammenlignes og rangeres og evalueres og effektiviseres og alt det der.

Sitat fra informant nr.2

Ellers blir det påpekt at fagstoffet ofte blir lagt igjen inne på klasserommet sammen med de grunnleggende ferdighetene. Dette er jo et direkte resultat av «læring skjer best i klasserommet-kultur» syndromet. Nordlandsforskning på peker at læreboken styrer mye av undervisningen og at tavleundervisning er dominerende, noe som vi kan antyde er en av grunnene til at fagstoffet ikke blir med ut i felten (Janet, Wenche, & Peter, 2012). Dette kan vi også se igjen i registreringene på miljølære sine nettsider (Miljølære, 2014). Aktivitetene som

krever en del kartlegging og undersøkelser fra elevene sin side blir ikke prioritert, noe som jeg tar opp under drøftingsdelen.

Da jeg spurte intervjuobjektet om hva hun opplevde at andre lærere vektla når de tok med klassen på ut av klasserommet svarte hun:

Jeg er litt redd for at man legger igjen det faglige inne når de drar på turer. Det sosiale blir mer vektlagt, noe som er veldig bra for å få et godt klassemiljø. Opplever også at nærmiljøet blir mindre brukt på ungdomsskolen i dag enn før...Det er snakk om å legge inn en time ekstra med fysisk aktivitet, men at dette kunne blitt kompensert med uteskole, som fremmer mye aktivitet. På denne måten slipper vi å bruke opp en time på akkurat dette.

Sitat fra informant nr.1

Hva kan vi vinne på ved å bruke kulturlandskap i undervisningen?

Intervjuobjektet påpekte at hun hadde mange positive erfaringer ved bruken av kulturlandskap i undervisningen sin.

Ved å bruke kulturlandskapet i undervisningen vil elevene få mere fysisk aktivitet i hverdagen sin. De får oppleve bygda si, og bli kjent med historien rundt den. Mange av dagens elever er dårlig kjent i hjembygda si, stedsnavn som alle bør vite er ukjente for mange av elevene.

Variasjon i undervisningen er også en gevinst av å bruke kulturlandskapet. Elevene får knyttet fagstoffet opp imot noe konkret og håndfast. Dette er noe de svake elevene drar nytte av og de blir ofte mer aktive i diskusjoner i etterkant.

Sitat fra informant nr.1

Intervjuobjektet sier hun aldri har målt om hva som er best av klasseromsundervisning kontra å ha undervisning ute, men er overbevist over at det setter spor og minner i elevene som gjør at de husker bedre over tid. Det er altså med på å skape dybdelæring.

6. Drøfting

6.1 I hvilken grad blir kulturlandskapet brukt i skolen i dag?

Aktivitet	Antall deltakere	Antall registreringer
Gamle ferdselsårer	13	21
Hus og stilarter	5	7
Innsamling av lokale stedsnavn	4	6
Hvor mange gamle bygninger forsvinner	0	0
Kulturminnet vårt	40	568
Rydd et kulturminne	273	462
Endringer i jordbrukslandskap	0	0
Endringer i arealbruk	0	0
Fysiske inngrep i strandsonen	0	0
Kartlegge grønnstrukturen	1	1
Kartlegg nedbygging av jordbruksområder	0	0
Klimatoppmøte i skolen	105	178
Land, strand og vann	4	4
Rovvilt og interessekonflikter	3	3
Undersøk arealbruksendringer	0	0
Utbygging i 100-metersbeltet	0	0

Tabell 1: Tabellen er laget fra tall hentet fra www.miljolare.no/tema/, og viser hvilke aktiviteter som blir brukt mye og lite av lærere.

Ut i fra registreringene på www.miljolare.no så ser vi at lærere bruker nærområdet ganske aktivt, men at kulturlandskapet blir glemt. I tabell 1, kan vi se hvilke aktiviteter som er populære og mindre populære på miljølære sitt nettsted. Det er mest riktig å se på antall deltagere, ettersom hver gang en deltager legger inn et bilde eller en måling blir dette registrert som en registrering. På hver registrering kan man også se hvilket klassetrinn som har utført registreringen. Hvis man ser på registreringene kan man se at det oftest er klasser fra mellomtrinnet som gjennomfører aktivitetene. Ungdomsskoleklasser registrerer også hva de har gjort, men i mindre grad enn mellomtrinnet. Informanten fra ungdomstrinnet påpeker at dette er på grunn av vår tilpasning til testsituasjoner. Alt skal testes og kunne dokumenteres, og da blir en tur utenfor skolen vanskelig å prioritere. Vi kan ut i fra tabell 1 se at aktivitetene *rydd et kulturminne* og *kulturminnet vårt* er populære blant lærere. Intervjuobjektet har gjennomført *rydd et kulturminne* og hadde gode erfaringer med dette. Hun fortalte også at de fikk økonomisk støtte fra Norsk Kulturarv, noe som kan være en av grunnene til at denne aktiviteten var/er så populær.

Det som gjenspeiler aktivitetene med mange deltagere er at de ikke krever så mye «loggføring» i felt. Så kan man spørre seg om det blir gjort noe mer faglig rundt disse

aktivitetene? Når man ser på registreringene «hva ble gjort» så er det som oftest en beskrivelse over hva de gjorde rent fysisk med stedet pluss før og etterbilder av stedet, ikke hva de gjorde faglig. Ut ifra dette kan jeg ikke trekke noe konklusjon av at aktivitetene ikke hadde noe faglig fokus, men *informant nr.1* påpeker det at det faglige ofte blir igjen på klasserommet. Olav Fjær skriver om viktigheten om å holde fokus rundt det faglige på ekskursjoner: *Alle ekskursjoner må ta utgangspunkt i det faglige. Å skape interesse, holde gløden ved like og bearbeide erfaringene etterpå er viktige ingredienser i en ekskursjon* (Fjær, 2010, s. 161)

De aktivitetene med null deltagere og null registreringer har jeg lagt merke til at er ganske kompliserte med tanke på gjennomføring. Det er mere forskningspreg over disse. De må kartlegge og undersøke i mye større grad. Disse oppleggene krever at elevene gjør et feltarbeid i form av kartlegging og registrering. Disse mener jeg er mer i henhold til kompetansemålene som legger vekt på det med å utforske og undersøke. I motsetning til de aktivitetene som trenger arbeidskraft i form av rydding av forskjellige kulturminner.

Med tanke på at de første registreringene ble gjort i 2002 så kan jeg ikke se at de aktivitetene med tretten deltagere heller er så veldig populære. Man må selvsagt ta i betraktning alle som ikke vet om denne siden og ikke registrerer hva de gjør når de har undervisning om for eksempel kulturlandskap. På en annen side kan man slå fast at det jobbes med objekter som kulturminner i kulturlandskapet, men at selve kulturlandskapet blir ofte satt i skyggen.

6.2. Hvorfor brukes det i liten grad?

Liten interesse for kulturlandskap

Da jeg presenterte tallene fra tabellen til informantene mente hun at det var opp til hver lærer om hva de vektlegger i undervisningen. Dette avhenger om hvilke interesser de har om forskjellige tema. Hun sier også at hun er redd at interessen for kulturlandskapet og nærmiljøet til lærerne og skoleledelsen begynner å dabbe av. Hun sier videre at det er de eldre lærerne som er flinkest å bruke nærområdet.

«Vi er i ferd med å få en generasjon som ikke liker å være ute i like stor grad som før. Elevene mangler turutstyr og ski, noe som det var en selvfølge at alle hadde før.»

Årsakene til dette ligger vel i at interessen for å være ute i naturen faller bort når en vet alle de andre aktivitetene folket har å velge mellom. Ungene får Ipad og datamaskiner som frister mer enn å dra ut i skog og mark.

Tidspress og lærebøkene styrer undervisningen

Spesielt på ungdomstrinnet er det en kultur for at læring skjer best på klasserommet. Presset fra diverse tester som skal måle hvor flinke elevene er, er også en faktor for at lærerne er mer skeptiske til å ta elevene med ut. Nordlandsforskning har også vist at klasseromsundervisningen er veldig vanlig etter LK06 ble innført. Som en «bivirkning» av dette har også læreboken fått en større plass i undervisningen. Videre finner de at det er lite diskusjon i klassene, dette kan være en konsekvens av at elevene ikke blir utfordret til å gå i dybden. (Janet, Wenche, & Peter, 2012). Dette pekte også intervjuobjektet på, hun mente at elever som er svake teoretisk ofte hadde en gevinst av å være med ut å erfare. De ble mer aktive i diskusjoner i motsetning til når de hadde vanlig klasseromsundervisning.

Dette er veldig interessant med tanke på dagens debatt om kunnskapsnivået til norsk skole. Når de dårlige resultatene til nasjonale prøver og PISA blir publisert til befolkningen gjennom «sjokkerende» overskrifter i media, konkluderes det ofte med at det er læreren som gjør en dårlig jobb og kunnskapsnivået må heves. Effekten av dette blir kanskje at vi føler at vi må passe på at elevene gjør det bra på prøvene slik at vi bedrer synet på lærere?

«Det hevdes at skolens spesialpedagogiske funksjon som fremhever at skolen skal være et godt sted å være for elevene, har blitt vektlagt i for stor grad, og har gått på bekostning av arbeidet med skolens faglige innhold – at skolen skal være et sted for å lære» (Haug og Bachmann, 2007, Referert i Jordet, 2010, s. 14).

En konsekvens av at det legges press på den norske skolen i form av internasjonale tester kan være at læreren blir mer innstilt på at flest mulig av elevene skal ha gode resultater på disse prøvene. I sitatet fra *informant nr.2* påpeker problemet med at nyliberalismen drar dem med ned når alt skal testes, rangeres og effektiviseres. *Informant nr.1* sier også at lærere som jobber på barneskolen og mellomtrinnet har mindre press på seg i forhold til testsituasjoner som gjør at de føler at det er lettere å ta elevene med ut av klasserommet. Så dette kan sees som en grunn til at kulturlandskapet blir lite brukt i undervisningen.

Selv om ordene undersøke, sammenligne, beskrive, registrere, drøfte, diskutere og gjøre greie for ofte blir brukt i kompetansemålene og under hovedformålet til samfunnsfag, viser Nordlandsforskning at det er mye overflatelæring. I motsetning til dybdeforståelsen som vektlegges i kompetansemålene (Janet, Wenche, & Peter, 2012). Dette kan også ha noe med at lærebøkene fremdeles styrer mye av undervisningen. En grunn til at de blir brukt mye er at lærebøkene er skrevet på bakgrunn til kompetansemålene i LK06, og er derfor en enkel

løsning for å komme i havn med alle målene elevene skal lære i løpet av skoleåret.

Tidspresset lærere står overfor er også et problem. Dette antar jeg også er grunnen til at det foregår mye abstrakt læring i form av tavleundervisning og at lærebøkene blir mye brukt.

Dette fikk jeg også bekreftet i et av svarene fra den kvalitative spørreundersøkelsen. Som nevnt tidligere i teoridelen av oppgaven stilte også Piaget seg skeptisk til en slik tilnærming av kunnskap. Noen elever klarer å håndtere slik kunnskap, men spørsmålet er om kunnskapen sitter i kroppen på dem i lengden.

6.3 Hvorfor bruke kulturlandskapet

Kulturlandskapet i nærområdet til skolen er alltid i forandring blant annet på grunn av vær og årstider. Man må derfor forholde seg til dette og tilrettelegge læringsaktivitetene slik at kulturlandskapet blir en god læringsarena. For at elevene skal ha en positiv erfaring bør man vurdere om man skal dra ut når det er sludd og vått ute. Jordet sin definisjonen av uteskole viser jo til det å bruke lokalsamfunnet. Drar man til et museum og lærer om kulturminner som har direkte tilknytning til kulturlandskapet slipper elevene å bli våte og kalde, men samtidig får de en annen undervisningsform. Bare det å dra utenfor klasserommets fire vegger å gjøre noe annerledes enn det vanlige er gunstig for å få variert undervisningen. Variasjon av læringsmiljø og læringsformer er en god måte for å skape indre motivasjon hos elevene (Imsen, 2010).

Gunstig for svake elever

Informant 1 som underviste på mellomskolen brukte kulturlandskapet mye i undervisningen sin. Hun sier «*Ser ingen hindringer i å bruke nærmiljøet. Det fineste klasserommet ligger utenfor dørene våre*». Det å ta med elevene ut av klasserommet fører til variasjon og de blir mer aktive. Dette er noe som gutter er godt tjent med ettersom de slipper å sitte så mye i ro. Hun sier også at hun har erfart at faglig svake elever har nytte av å tilegne seg kunnskap ved å ha undervisning ute, ettersom de får brukt sansene sine i større grad. Det å knytte et sted, sosial aktivitet og fagstoff sammen, skaper et minne. For eksempel; hvis elevene skal lære om husmannsplasser vil det å ta klassen med til en husmannsplass og ha undervisningen der skape en kobling mellom fagstoff og sted. Så neste gang de går forbi dette stedet vil de kanskje tenke over hva de holdt på med den dagen. På denne måten blir de også mer delaktige i diskusjonene som kommer i etterkant. Det er enklere for de svake elevene å dele noe de har erfart i stedet for å ta det ut i fra en lærebok.

Koble teori og fagstoff sammen

Hvis man som lærer legger opp undervisningen på bakgrunn av kulturlandskapet så tror jeg mange elever får et økt læringsutbytte av dette, selv om jeg ikke har noe empiri til å vise til. Grunnen til at jeg tror dette er at både Arne Jordet og Audhild Fiborg skriver om at elevene klarer å koble fagstoff og teori sammen når man bruker uteundervisning (Jordet, 2010) (Fiborg, 2012). Dette er med på å skape en konkret knagg som elevene kan henge kunnskap på. Tankene til Dewey og Piaget om erfaringsbasert læring og konstruktivisme er pedagogiske grunntanker som støtter det å være ute å lære i kulturlandskapet og uteundervisning generelt (Imsen, 2010) (Lyngsnes & Rismark, 2010). Det at de ser konkrete eksempler på hvorfor ting er som de er i samfunnet vårt er viktig for læringen. Vi kan for eksempel vise til hvorfor de eldste gårdene i Rindal ligger i sørvendte lier og hvordan dette har påvirket kulturlandskapet vårt. På grunn av dette har vi fått rekketun i stedet for firkanttunene som er vanlige i Trøndelag. Samtidig får elevene variasjon av forskjellige læringsarenaer. Ved å bruke nærmiljøet sitt kulturlandskap vil elevene få knyttet fagstoffet nærmere virkeligheten. Noe som vil gjøre det enklere å skape knaggene til Piaget som de igjen kan henge ny kunnskap på. Så det er opp til læreren å velge ut hvor i kulturlandskapet de skal legge opp undervisningen for at elevene skal få et godt og langvarig læringsutbytte.

Bilde 1: Viser Rekketun, som er plassert i sørvendt skråning i Rindal på Nordmøre tatt rett etter 1945. Bilde er utlånt fra Rindal bygdemuseum.

Grunnen til at lærere ikke tar med fagstoffet ut av klasserommet har jeg ikke noe klart svar på. Men at lærere har en forståelse av at overføring av mye kunnskap fungerer best på klasserommet kan være en grunn.

Før en ekskursjon er det viktig at læreren foretar seg et godt forarbeid slik at feltarbeidet blir bra og meningsfullt for elevene. Elevene må vite hva målet med turen er, slik at de skjønner hva de skal lære. Dette gjelder jo for alt av undervisning, men det er spesielt viktig å holde

fokus selv om man tar en tur ut av klasserommet. I boken «*Bli best med metal trening*» som er skrevet av Erik Bertrand Larssen sto det et treffende sitat (Larssen, 2012):

Hvis du ikke vet hvor du skal, ender du sannsynligvis opp et annet sted.

Lawrence J. Peter

Det at de ser sammenhengen i det de lærer om i klasserommet og hva som faktisk skjer i nærområdet eller omvendt er viktig for å få konkretisert fagstoffet. Det sosiale er også viktig for at turen skal være vellykket, samarbeid gjennom forskjellige oppgaver kan være med på å skape et godt klassemiljø. Det at feltarbeidet har et mål gjør at elevene blir mer motivert ettersom de vet hva de skal lære (Lyngsnes & Rismark, 2010). Etterarbeidet er også en viktig del, slik at vi tar med oss det vi lærte ute inn i klasserommet igjen. Med dagens teknologi har så å si alle elevene smarttelefoner som de kan ta bilder med og ta opp filmklipp. Dette kan brukes i etterarbeidet ved å få lastet det opp på PC eller Mac, slik at elevene får bearbeidet det til en veggavis eller en annen fremstillingsmetode. Det at elevene bruker bilder de har tatt selv vil være med på å skape noe «eget». I motsetning til at de finner et bilde på internett og limer det inn på en veggplakat. På denne måten kan elevene lage seg en «knagg», og hver gang de ser veggplakaten vil de kanskje tenke på turen de var på og hva de opplevde der. Da tror både jeg og intervjuobjektet at de i større grad blir i stand til å diskutere og drøfte det de så og oppleve i fellesskap.

Økonomisk sett kan ekskursjoner være kostbare med tanke på transport og overnatting. Derfor er det viktig å se på hva man kan utnytte i nærområdet til skolen og bruke dette for hva det er verdt. Landskapet oppleves ikke bare ved å se, de andre sansene har også mye å si på hvordan man opplever landskapet. Så det å dra ut å oppleve lyder, lukter og fysisk berøring er «effekter» som spiller inn på elevene (Jones, 1999). Tar man med 15 elever på en gård kan sitte igjen med 15 forskjellige inntrykk på hvordan dagen har vært. En annen positiv effekt ved å ta elevene med ut av klasserommet er at de blir mer fysisk aktive. Det er kanskje litt banalt for noen, men kanskje er denne sykkelturen til gården er den eneste fysiske aktiviteten noen elever får i løpet av en dag.

Når man skal jobbe med kulturlandskapet blir det veldig aktuelt å bruke sammenligning som metode. Det å studere ulikheter mellom to objekter er den vanligste måten for å sammenligne ting på. Dette kalles for kontrasterende sammenligning (Andersen, 2010). I kulturlandskapet kan vi se disse kontrastene veldig godt, for eksempel ved bruk av gamle bilder av hvordan jordbruket ble drevet før kontra til hvordan det blir drevet i dag. Eller å sammenligne

redskapene man hadde før kontra i dag. Det å oppsøke en seterstøl der man har bilder eller andre bevis om hvordan det var i forhold til i dag får elevene også et innblikk i hvordan gården ble drevet før. Her gjelder det å gå tilbake til den greske filosofen Sokrates som stilte spørsmålene slik at de måtte finne svarene selv. Dette er en god måte å styre unna faktaspørsmålene og heller stille undringsspørsmål. Hvorfor måtte vi endre måten jordbruket ble drevet på? Hvilke konsekvenser får dette? På denne måten vil elevene i større grad undre seg, diskutere og forklare i det de svarer på spørsmålet. *Informant nr.1* sier at hun har opplevd at undervisning i andre settinger enn klasserommet har hatt positiv effekt på klassemiljøet. Der elevene får samarbeide i en annen sosial setting, altså det bryter de vanlige sosiale mønstrene. Elever som ikke er så godt akseptert på skolen, kan skinne på andre arenaer slik at de får opplevd mestring og annerkjennelse.

Kulturlandskapet som «lærebok»

Jeg har tidligere nevnt det at kulturlandskapet kan betraktes som en historiebok. Men det ligger også veldig mye geologi i nærmiljøet, og samfunnskunnskap er det også mye av. Alle disse hovedområdene ligger rett utenfor dørene til klasserommet, de venter bare på å bli brukt. For å bruke et kompetansemål i geografi etter 10.årstrinn som eksempel: Utforske, beskrive og forklare natur- og kulturlandskapet i lokalsamfunnet (Utdanningsdirektoratet, 2013). Her kan man se på hvordan inntoget til traktoren på 1950 tallet forandret driftsmåten på gårdsdriften. Det er mulig å finne informasjon om dette ved å ta kontakt med for eksempel landbrukssjefen på kommunehuset. På denne måten får elevene bevis på at denne utviklingen også skjedde i kommunen sin. *Tabell 2* brukte jeg som en stasjon under et stasjonsarbeid i ungdomsskoleklasse om kulturlandskap i Rindal. I gruppene fikk de diskutere det de kunne tolke ut i fra tabellen, og hva som tok over for hesten og konsekvensene og fordelene av dette. Her får de brukt grunnleggende ferdigheter som lesing i samfunnsfag som innebærer å tolke tabeller. I tillegg kan man utforme opplegget slik at elevene også må skrive for å dekke mest mulig av de grunnleggende ferdighetene. Det er også fult mulig å lage en matteoppgave ut i fra denne tabellen.

Årstall	Gardsbruk i drift i Rindal	Hester i Rindal	Antall bruk med sau i Rindal
1949	354	432	?
1959	352	314	262
1969	305	147	172
1979	248	66	87
1988	217	48	64
2012	Ca.115	?	?

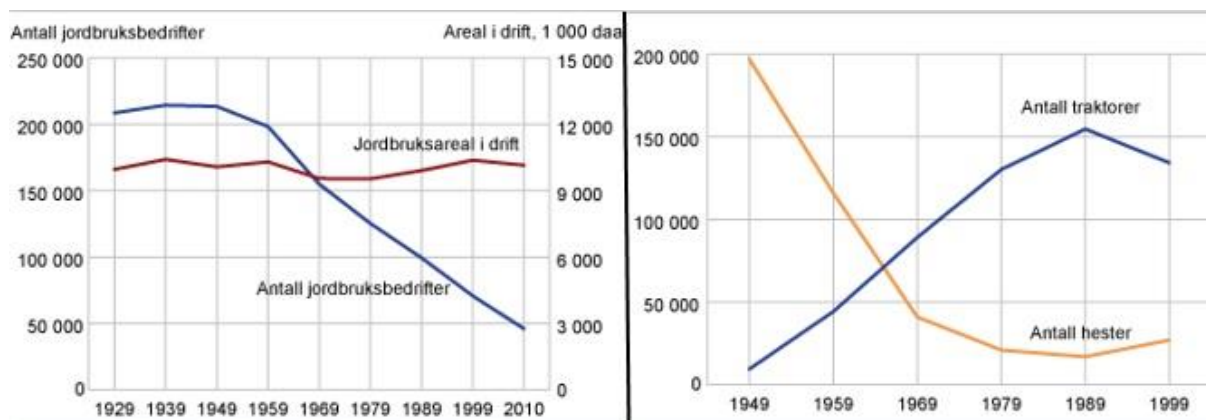
Tabell 2: Viser på en skjult måte på hvordan mekaniseringen av jordbruket gjorde sitt inntog på 1950 tallet og hvordan gårdsdriften har utviklet seg. (Hentet fra Rindal kommune v/Bjarne Lund- Jordbrukssjef i Rindal)

Under stasjonsarbeidet om jordbrukslandskap fant jeg også grafer om norsk jordbruk på statistisk sentralbyrå, som hadde en landbrukstelling i 2010. Selv om grafen med antall traktorer og antall hester viste noe av det samme som tabell 2 var de med på å utfylle hverandre. Elevene måtte først beskrive hva de faktisk klarte å lese av tabellene og grafene. Etterpå svarte de på dypere spørsmål som:

- Hvilke konsekvenser har det for kulturlandskapet vårt når vi endrer driften igjennom mekanisering av jordbruket?
- Hvorfor er det fremdeles like mye jordbruksareal i drift, men færre gårder?
- Hvorfor velger bønder å legge ned gårdsdriften og konsekvenser av dette?

Didaktisk sett er det veldig mange muligheter for å gripe tak i både historie, samfunnskunnskap og geografi med utgangspunkt i slik informasjon. Det kan være en del av et undervisningsopplegg der man eventuelt besøker en gård som driver med jordbruk. Her kan man få fortellinger fra bonden om hvordan det er å være bonde i dagens samfunn, og hvorfor det er gunstig å drive gårdsbruk der. Ut i fra dette kan tabellene, grafene og bildene brukes som en oppsummering etter gårdsbesøket for å se om elevene har fått noe ut av besøket. Eller de kan brukes som del av en natursti i området klassen besøker for å gjøre dem mer fysisk aktive. Gjennom jobbing med grafer, tabeller og bilder må elevene være aktive og tilnærme seg fagstoffet på egenhånd eller i en gruppe. I et slikt arbeid må elevene undersøke, diskutere og sammenligne for å danne seg et bilde på hvordan samfunnet påvirker kulturlandskapet. Her får de brukt de erfaringene de har av historien til bonden og bruke det som en knagg de kan

bygge kunnskap på. Dette er også mer i tråd med LK06 som legger opp til det å forklare, diskutere og sammenligne. I stedet for å sitte å gjøre «nøkkelspørsmål» som er typiske i lærebøkene.

Figur 2: Grafen til venstre viser antall jordbruksbedrifter og jordbruksareal. Grafen til høyre viser antall traktorer og antall hester (SSB, 2010).

Igjennom et slikt arbeid vil man i større grad treffe ordene; undersøke, sammenligne, drøfte, diskutere og gjøre greie for som nevnes ofte i kompetansemålene. I stedet for å tilnærme seg informasjon direkte fra læreren eller lærebøkene, som kanskje ikke er den beste undervisningsformen ut i fra det vi leser av Dewey.

Vi har slått fast at historiebevissthet er med på å bygge identitet. Dette bør også være en god grunn til å ta tak i de historiske aspektene som elevene kan kjenne seg igjen i kulturlandskapet de lever i. Mange elever fra Rindal har røtter tilbake til gårdene vi finner rundt om i kommunen. Hvilke tanker kan vi plante i hodene til dem når landskapet som forfedrene deres var med på å forme er i ferd med å forsvinne? Kanskje vil noen bli mer bevisste på det å ta vare på kulturlandskapet eller kulturminnene vi kan finne i bygda.

7. Konklusjon

Begge informantene og miljølære viser at kulturlandskapet blir brukt i liten grad i undervisningen. Informant 1 opplyser om at grunnene til dette er at det kan være liten interesse for kulturlandskap blant lærere, noe som kan være sannsynlig med tanke på registreringene på www.miljolare.no. Tidspress fra læreplan og tester kan også være en av grunnene til at lærere velger å ha mye av undervisningen sin inne.

Hvis en lærer har lyst og er godt motivert er det gode muligheter for å få et bra utbytte av å bruke kulturlandskapet. Svake elever blir i større grad aktive, det er identitetsskapende og fysisk aktivitet er gevinster som taler for bruken av kulturlandskapet. Det er opp til interessen

til hver enkelt lærer om hva de vektlegger, men jeg vil påpeke at det å roe ned tempoet å drive effektiv undervisning i form av dybdeundervisningen er viktigere enn overflateundervisningen som står sterk i skolen i dag ifølge Nordlandsforskning.

Litteraturliste

- Andersen, H. P. (2010). En ulik verden - sammenligninger i geografiundervisningen. I R. Mikkelsen, & P. J. Sætre, *Geografididaktikk for klasserommet* (ss. 69-91). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Direktoratet for naturforvaltning. (2006, Januar). Kulturlandskap for "kropp og sjel".
- Fiborg, A. (2012). *Uteområdet som læringsarena*. Hentet April 23, 2014 fra HINT: http://www.hint.no/aktuelt/kronikker_og_kommentarer/2012/uteomraade_som_arena
- Fjellheim, S. (1995). Det samiske kulturlandskapet.
- Fjær, O. (2010). Ekskursjoner i skolen - en spennende læringsarena. I R. Mikkelsen, & P. J. Sætre, *Geografididaktikk for klasserommet* (ss. 160-187). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Imsen, G. (2010). *Læreren verden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Janet, H., Wenche, R., & Peter, T. (2012). *Sammenhengen Mellom Undervisning og Læring : En studie av læreres praksis og deres tenkning under Kunnskapsløftet*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Jones, M. (1985). Landskap i forandring. I J. Gjessing, H. Myklebost, & H. Solerød, *Norge - Ressurser og arbeid* (ss. 11-53). J.W. Cappelen forlag.
- Jones, M. (1999). Kulturlandskapets utvikling i Norge. Trondheim.
- Jordet, A. (2010). *Klasserommet utenfor*. Latvia: Cappelen akademiskforlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Lovdata*. Hentet Mars 31, 2014 fra http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/*#KAPITTEL_3
- Larssen, E. B. (2012). *Bli best med mental trening*. Oslo: J.M Stenersens Forlag.
- Lyngsnes, K., & Rismark, M. (2010). *Didaktisk arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Miljølære. (2014). *Miljølære*. Hentet Mai 20, 2014 fra <http://www.miljolare.no/resultater/>
- Miljøverndepartementet. (2009). *Lovdata*. Hentet Mai 5, 2014 fra Lov om kulturminner: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>
- Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2011). *Læreren med forskerblikk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- SSB. (2010). *Statistisk sentralbyrå*. Hentet Mai 14, 2014 fra <http://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/naa-telles-landbruket>
- Stugu, O. S. (2010). *Historie i bruk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Generell del for læreplanen*. Hentet April 9, 2014 fra UDIR: <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/Det-meiningssokjande-mennesket/>
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i samfunnsfag*. Hentet Mars 31, 2014 fra UDIR: <http://www.udir.no/kl06/SAF1-03/>

Vedlegg 1- Intervju mal

Starter med å presenter oppgaven og hva hensikten min er. Videre informerer jeg intervjuobjektet om at hun alltid vil forbli anonym og at intervjuet blir tatt opp ved bruk av mobiltelefon.

1. I hvilken grad mener du at kulturlandskapet blir brukt?
 - a. Hvorfor tror du det er sånn?
2. Hva mener du er det viktigste med å ta elevene med ut i kulturlandskapet?
 - a. Hva har elevene å vinne på det?
3. Hvorfor bruker du kulturlandskapet i undervisningen din?
 - a. Har det bedre læringseffekt av å ha undervisningen ute?
4. Hva blir vektlagt når dere skal ut på tur/ekskursjon?
5. Hva opplever du at andre lærere vektlegger når de tar med klassen på ut av klasserommet?
6. Hvorfor tror du at lærere på ungdomsskolen ikke bruker KL i undervisningen?
 - a. På hvilken måte tror du prøver og læreboken styrer hverdagen til elevene og lærerne?
7. Hvilke negative sider opplever du med å ta med elevene ut?
 - a. Kan man lære det samme i et klasserom?
 - b. Hva taper man eventuelt på ved å ha undervisningen inne i klasserommet?
8. Hvordan tror du identitet bygges ved undervisning i kulturlandskap?

Vedlegg 2 - Spørreskjema som ble sendt ut på e-post

Spørreskjema for lærere

Bruken av kulturlandskap i undervisningen

Hvilke fag underviser du i:

Hvilket trinn underviser du på:

Alder:

1. Hva det første du tenker på når jeg nevner ordene naturlandskap og kulturlandskap?
2. I hvor stor grad legger du vekt på kulturlandskap i undervisningen?
3. Når/hvis du underviser om kulturlandskap, hva legger du da spesielt vekt på?
4. Hva er dine tanker rundt å bruke nærområdet til skolen sitt kulturlandskapet i samfunnsfagopplæringen? Er det lett? Er det vanskelig? Hvilke fordeler/ulempes innebærer det å bruke nærmiljøet i undervisningen?
5. Er nærområdet til skolen godt egnet for ekskursjoner mtp. kulturlandskap og hvordan kulturlandskapet har utviklet seg?
6. Hvis man drar linjer mellom utviklingen av kulturlandskapet i nærmiljøet opp imot historie, f.eks. «Hvordan har utvikling av teknologi påvirket kulturlandskapet?» På hvilken måte tror du at elevene husker bedre hvis du knytter slike hendelser opp imot Kulturlandskapet?
7. Har du andre kommentarer til det å bruke kulturlandskap i undervisningen?

Vedlegg 3- Bilde av seterruiner

Bilde 2: Viser Dalseggsetra i Surnadal med Trollheimen i bakgrunnen. Vet elevene hvorfor det er seterstøler rundt omkring i fjellheimen? Ligger det mye samfunnskunnskap, geografi og historie i dette bildet?